

Ο (ανύπαρκτος) έλεγχος της πορνογραφίας

Του Αντώνη Δ. Μαγγανά*

Εισαγωγή

Ο προσδιορισμός του ασέμνου και η αντιμετώπιση της πορνογραφίας παρουσίαζε ανέκαθεν μεγάλες δυσκολίες τόσο για το νομοθέτη όσο και για τα δικαστήρια σε διεθνές επίπεδο¹.

Στην Ελλάδα, συγκεκριμένα, πρόσφατες είναι οι περιπτώσεις των «ροζ αγγελιών» που κατέληξαν στα δικαστήρια.

Η Εισαγγελία στηρίχθηκε στο άρθρο 348 ποιν. Κωδ., που αφορά τη διευκόλυνση αλλοτρίας ακολασίας δια του Τύπου. Από την έρευνα που διεξήχθη στο Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών² για το 1995 συνάγεται ότι, παρά την ύπαρξη δύο καταδικαστικών αποφάσεων³ εις βάρος διευθυντών - υπευθύνων εφημερίδων, θεωρήθηκε ότι διευκόλυναν την ασέλγεια, διότι παρείχαν, συν τοις άλλοις, μέσω των αγγελιών τη δυνατότητα συναντήσεως και τέλεσης ασελών πράξεων μεταξύ τρίτων προσώπων, ενεργώντας ταυτόχρονα κατ' επάγγελμα με την προσδοκία τακτικής και συνεχούς απολαβής κέρδους. Σε δεκαπέντε άλλες αποφάσεις του ιδίου δικαστηρίου οι κατηγορούμενοι αθώωθηκαν⁴, ενώ σε δύο αποφάσεις το δικαστήριο κρίθηκε αναρμόδιο⁵.

Στις περισσότερες από τις αθωωτικές αποφάσεις σημαντικό ρόλο έπαιξε η κατάθεση του καθηγητή του Ποινικού Δικαίου και πρώην Υπουργού Δικαιοσύνης Γ.Α. Μαγκάκη, ο οποίος τόνισε⁶ «είμαστε μπροστά σε μία μοντέρνα μορφή ηδονισμού. Δεν υπάγεται στο άρθρο 348 του Ποινικού Κώδικα, διότι την ασέλγεια την εκλαμβάνει ο νόμος στενά. Απαιτείται σωματική επαφή, δηλαδή να έχει τελεστεί ασέλγεια, για να υπαχθεί στην αντικειμενική υπόσταση του άρθρου. Τρίτον, απαιτείται «κατ' επάγγελμα» ν' ασκείται. Οι εφημερίδες όμως δεν έχουν ως μοναδικό τους θέμα αυτό. Τα ροζ τηλέφωνα είναι αυτοϊκανοποίηση δι' ακουσμάτων από ξένη χώρα.

Ευκολότερη είναι η επίτευξη καταδικαστικής απόφασης με βάση το Νόμο περί Τύπου⁷ για άσεμνο δημοσίευμα, εφόσον όμως απαγγελθεί κατηγορία η οποία πολλές φορές γίνεται για τελείως διαφορετικό λόγο, όπως για προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας⁸. Εξάλλου, οι ποινές που προβλέπει ο νόμος αυτός είναι γελοίες. Για την πρώτη τέλεση προβλέπεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός μηνός ή χρηματική ποινή 30.000 δρχ. και για την υποτροπή φυλάκιση τουλάχιστον 6 μηνών ή χρηματική ποινή 50.000 δρχ.

Από τις παραπάνω περιπτώσεις φαίνεται η μεγάλη δυσκολία που έχει ο δικαστικός και, ειδικότερα, ο νομοθετικός μηχανισμός, για ν' αντιμετωπίσει το πρόβλημα της πορνογραφίας και των ασέμων. Βαθιά ριζωμένες αρχές του ποινικού δικαίου, όπως η αρχή της στενής ερμηνείας των ποινικών κειμένων καθώς και το τεκμήριο της αθωότητας, αποτελούν εμπόδια για μια αποτελεσματική αντιμετώπιση της πορνογραφίας.

1. Για τις ΗΠΑ βλ. για παράδειγμα *Massachusetts v. Oakes*, 491 κ. s 1090, s. ct 2633 (1989). Για τη Γερμανία βλ. Ομοσπ.Γερμ. Ακυρωτικό (BG 1-1) 31/10/95, 1 S+R 527/95, Α. Τζαννετής (1996) ΜΣΤ. Ποιν. Χρ. 436. Για τον Καναδά βλ. *Tremblay et al. v. R*, C.S Can. 2/9/93

2. Α. Τσιγκοής, *Εμπορία και σεξουαλική εκμετάλλευση της γυναίκας*, ΙΜΔΑ, Αθήνα 1996.

3. Τριμ. Πλημ. Αθ. 65395/95 και 67338/95

4. Τριμ. Πλ. Αθ. 59778/93, 60988/95, 61143/95, 62617/95, 68292/93, 68293/95, 68295/95, 68296/95, 68297/95, 68298/95, 68299/95, 68301/95, 68302/95, 68304/95, 68305/95.

5. Τριμ. Πλημ. Αθ. 65395/95 και 67338/95

6. Βλ. Πρακτικά των αποφάσεων *Supra*, υποσ. 2.

7. Ν. 5060/31 Περί Τύπου, προσβολών της τιμής εν γένει και άλλων σχετικών.

8. Α. Π. 1509/94, (1994) ΜΔ Ποιν. Χρ. 1255.

Τί είναι όμως, στ' αλήθεια, άσεμνο; Τί πρέπει να επιτρέπεται και τί όχι; Τί αποτελεί έργο τέχνης και τί πορνογράφημα; Σε ποιους πρέπει να επιτρέπεται η διάθεση τέτοιου υλικού και κάτω από ποιες συνθήκες; Πώς μπορούμε να βρούμε τη βεβαιότητα και την αντικειμενικότητα σε ένα τομέα όπου βασιλεύει η ασάφεια και η υποκειμενικότητα;⁹

Όπως έλεγε ο G. Orwell: "είναι δύσκολο να μιλήσει κανείς με εντιμότητα για το άσεμνο. Οι άνθρωποι φοβούνται πολύ μήπως φανούν ότι σκανδαλίζονται ή, αντίθετα, ότι δεν σκανδαλίζονται".

Τα άσεμνα δημοσιεύματα, τα θεάματα ή οι επικοινωνίες προκαλούν άραγε κάποια βλάβη; Και τί σημαίνει «βλάβη»; Σύμφωνα με την Επιτροπή Μεταρρύθμισης του Δικαίου του Καναδά, βλάβη προξενούν τα πράγματα που κάνουν τη ζωή πιο δυσάρεστη, πιο εξαθλωμένη, λιγότερο ευχάριστη.

Πολλοί πιστεύουν ότι υπάρχει μία ουσιώδης σχέση μεταξύ πορνογραφίας και βιαιότητας. Η Αμερικανική Επιτροπή για τα Άσεμνα και την Πορνογραφία, μετά από έρευνες, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει τέτοια σχέση. Άλλοι όμως πιστεύουν ότι η κοινή λογική αποδεικνύει το αντίθετο. Πώς εξηγούνται διαφορετικά τα φρικτά εγκλήματα του Charles Manson, ο οποίος διάβαζε με μανία πορνογραφικά περιοδικά. Ο άνθρωπος από τη φύση του έχει την τάση να μιμείται. Πώς είναι δυνατόν οι πρόμαχοι της απόλυτης ελευθερίας να πιστεύουν ότι «τα καλά» βιβλία μπορούν να επιδράσουν θετικά εξημερώνοντας τα ήθη και δεν πιστεύουν το αντίθετο, ότι «τα κακά» βιβλία μπορεί να επιδράσουν αρνητικά; Ειδικότερα, για τα παιδιά υπάρχει ο φόβος να τους δοθεί μια διαστρεβλωμένη εικόνα της σεξουαλικότητας και να παρεμποδιστεί έτσι η υγιής ανάπτυξη της προσωπικότητας.

Όσο για τους ενήλικους δεν μπορούμε να αποφανθούμε με βεβαιότητα αν η πορνογραφία προκαλεί κάποια φυσική ή ψυχολογική βλάβη. Στον τομέα της ειρηνικής διαβίωσης των πολιτών ορισμένες μορφές πορνογραφίας (π. χ. σαδομαζοχισμός) φαίνεται ότι σχετίζονται με τη βία. Στον τομέα των ατομικών ελευθεριών τα άσεμνα δημοσιεύματα που εκτίθενται δημοσία απειλούν τις ατομικές ελευθερίες από το γεγονός ότι μπορεί να προκαλέσουν αηδία ή να σοκάρουν ορισμένα άτομα¹⁰.

I. Αντιμετώπιση της πορνογραφίας από την ελληνική νομοθεσία και νομολογία

Ορισμένα νομοθετικά κείμενα διαφορετικής τυπικής ισχύος άπτονται άμεσα ή έμμεσα του θέματος.

Υπάρχει κατ' αρχάς το Σύνταγμα. Στο άρθρο 14 αναγνωρίζεται η ελευθερία του τύπου. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται¹¹. Όμως στη συνέχεια, το άρθρο 15 ορίζει ρητά ότι οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του άρθρου 14 δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, στη φωτογραφία, στη ραδιοφωνία, στην τηλεόραση και σε κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης. Στην παρ. 2

του ίδιου άρθρου τονίζεται πάντως ότι πρέπει να εξασφαλίζεται η ποιοτική στάθμη των εκπομπών, που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή τους και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας.

Στη συνέχεια, υπάρχει ο Ν. 2328 του 1995, ο σχετικός με το νομικό καθεστώς της τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας, ο οποίος ορίζει:

Άρθρο 14 [Προστασία των ανηλίκων].

«Η ΕΡΤ - ΑΕ και οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί οφείλουν να μη μεταδίδουν προγράμματα τα οποία ενδέχεται να βλάψουν σοβαρά τη σωματική, διανοητική ή ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων, και ιδίως προγράμματα που περιέχουν πορνογραφικές σκηνές ή σκηνές άσκοπης βίας[. . .]». Δυστυχώς όμως η αρχή αυτή ακολουθείται από εξαιρέσεις: «Προγράμματα που ενδέχεται να βλάψουν (απλώς και όχι σοβαρά) τη σωματική, πνευματική ή ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων μπορεί να μεταδίδονται, ανάλογα με το περιεχόμενο της [της βλάβης] και την κλιμάκωση αυτής

μετά την 21.30 ώρα, τα πιο ήπια και μετά την 00.00 ώρα τα [πλέον επιβλαβή]. Υπάρχει πράγματι διάκριση μεταξύ απλής και σοβαρής βλάβης, όταν πρόκειται για νέα παιδιά.

Όσον αφορά τον Ποινικό Κώδικα, το άρθρο 348 (διευκόλυνση αλλοτριάς ακολασίας)¹² χρησιμοποιήθηκε σποραδικά από την Εισαγγελία, αλλά τις περισσότερες φορές, όπως είδαμε πιο πάνω, τα δικαστήρια αρνήθηκαν να το εφαρμόσουν, τουλάχιστον όσο αφορά τα πορνογραφικά δημοσιεύματα.

12. Το άρθρο εφαρμόζεται, όταν κάποιος διευκολύνει με οποιονδήποτε τρόπο, στον οποίο περιλαμβάνεται και ο της εξασφάλισης καταλλήλου τόπου προς κερδοσκοπία και βιοπορισμό έστω και μερικά, κατα σύστημα (επανάληψη) την μεταξύ άλλων ασέλγεια, στην οποία υπάγεται η κατά φύση συνουσία και κάθε γενικά ασελγής επαφή προσώπων: Α.Π. 1833/84, 35 Ποιν. Χρ. 5719 Α.Π. 588/94 44 Ποιν. Χρ. 649, Εφ. Αθ. 7898/91 44 Ποιν. Χρ. 643.

9. Commission de reforme du droit du Canada. *Les confins du droit Penal* Document de travail. 16 Ottawa 1975, σελ. 1 και 7.

10. Ibid.

11. Βλ. Α. Yotopoulos - Marangopoulos και J. Farsedakis: Pornography: «A Criminological and Human Rights perspective», in *Women's Rights, Human Rights*, Αθήνα, Εστία 1994, σ. 264.

Μετά το κύμα των αθωωτικών αποφάσεων που προαναφέραμε, η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, με έγγραφό της¹³, απεφάνθη ότι οι ανακοινώσεις των εφημερίδων περί ερωτικών επαφών και ασέμνων τηλεφωνημάτων συνιστούν την αξιόποινη πράξη της διευκόλυνσης αλλοτρίας ακολασίας. Ακολούθησαν ορισμένα παραπεμπτικά βουλεύματα¹⁴, αλλά και πάλι η διάταξη παρακάμφθηκε με επιχειρήματα, όπως ότι η καταχώρηση στην εφημερίδα δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι συνιστά σημαντικό μέρος του βιοποριστικού επαγγέλματος του διευθυντού της εφημερίδας και των άλλων υπευθύνων, αφού, σύμφωνα με το άρθρο 348 Π.Κ., απαιτείται κατ'επάγγελμα διευκόλυνση αλλοτρίας ακολασίας¹⁵.

Και εδώ θά ήθελα ν' ανοίξω μία παρένθεση, για ν' ασχοληθώ με το ρόλο του ΟΤΕ όσον αφορά τα τηλέφωνα που ανακοινώνονται. Είναι σαφές ότι το τηλέφωνο χρησιμοποιείται αναγκαστικά ως μέσο για την πραγμάτωση της επικοινωνίας. Ανεξάρτητα από το αν αληθεύει το γεγονός της εμπορικής συμμετοχής του ΟΤΕ στις επιχειρήσεις αυτές, όπως κατέθεσαν ορισμένοι μάρτυρες¹⁶, τα κέρδη και μόνο από τις (υπεραστικές) συνδιαλέξεις πρέπει να είναι πολύ σημαντικά. Είναι απαραίδεκτο κρατική επιχείρηση να κλείνει τα μάτια μπροστά στο φαινόμενο αυτό που απειλεί άμεσα την νεολαία

μας. Και αν υποστηριχθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 19 του Συντάγματος, προστατεύεται το απόρρητο των επικοινωνιών, και επομένως ο ΟΤΕ δεν μπορεί να γνωρίζει εκ των προτέρων το περιεχόμενο των συνομιλιών, τότε θα μπορούσα να αντιτάξω τα ακόλουθα άρθρα του Συντάγματος,

Αρθ. 9 § 1. Η κατοικία καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη.

Αρθ. 21 § 1. Η οικογένεια ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του έθνους [. . .] και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του κράτους. § 3. Το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας [. . .]. Η προστασία της νεότητας είναι, κατά την γνώμη μου, μια αξία που υπερτερεί όλων των άλλων. Και δεν νομίζω ότι το Ελληνικό Κράτος (μέσω του ΟΤΕ) εκπληρώνει αυτό το ρόλο. Μάλλον το αντίθετο συμβαίνει, πράγμα που το θεωρώ τελείως απαράδεκτο, για να μην το χαρακτηρίσω διαφορετικά.

Όπως αναφέραμε πιο πάνω, περισσότερες πιθανότητες να επιτύχουμε καταδικαστική απόφαση¹⁷ έχουμε, αν στηριχθούμε στο Νόμο περί Τύπου, που προβλέπει ρητά για τα άσεμνα και δίνει κάποια προσδιοριστικά στοιχεία.

Σύμφωνα με το άρθρο 30: "[άσεμνα] θεωρούνται τα χειρόγραφα, έντυπα, εικόνες και λοιπά αντικείμενα, όταν, σύμφωνα με το κοινό αίσθημα, προσβάλλουν την αιδώς. Δεν θεωρούνται άσεμνα τα έργα τέχνης ή επιστήμης, και ιδίως αυτά που ανήκουν στην πολιτισμική δημιουργία της ανθρωπότητας ή που συμβάλλουν στην προώθηση της ανθρωπίνης γνώσης, εκτός από την περίπτωση όπου προσφέρονται προς πώληση, πωλούνται ή παρέχονται ειδικά σε πρόσωπα ηλικίας κάτω των 18 ετών και για σκοπούς άλλων

λους από τη σπουδή".

Η έννοια του ασέμνου είναι έννοια αξιολογική και ρευστή, ανάλογα με τον τόπο και το χρόνο και τις κρατούσες κοινωνικές συνθήκες¹⁸. Σύμφωνα με την άποψη του Αρείου Πάγου, άσεμνο είναι το αντικείμενο το οποίο, σύμφωνα με τις αντιλήψεις του μέσου κοινωνικού ανθρώπου ή με το κοινό αίσθημα ή με την αντίληψη των υγιώς σκεπτομένων, προσβάλλει το αίσθημα της αιδούς¹⁹.

Αλλά ο ορισμός αυτός είναι γεμάτος από αξιολογικές έννοιες, αφήνοντας πολύ χώρο στις υποκειμενικές εκτιμήσεις των δικαστών. Τελευταία, μπροστά στη μαζική είσοδο της σκληρής ποπνογραφίας, τα δικαστήρια φαίνεται ότι υιοθετούν κριτήρια πιο συγκεκριμένα, όπως συμβαίνει στη Β. Αμερική²⁰. Έτσι, σε μια απόφαση του 1992 ο Άρειος Πάγος θεώρησε άσεμνες τις φωτογραφίες περιοδικών που εμφανίζουν ψαύσεις των αποκρύφων μερών, απηθαστική επίδειξη γενετήσιων οργάνων, αιδοιολεϊχίες και πεολεϊχίες, λεσβιακούς έρωτες κ.λ.π., γιατί προκαλούν στους αναγνώστες περιέργεια και έξαρση του αισθησιασμού καθώς και μεγάλο ερεθισμό της φαντασίας των νεαρών κυρίως ατόμων, τα οποία με αυτό τον τρόπο εξωθούνται στην ακολασία²¹.

Όσον αφορά το κοινό αίσθημα που αναφέρει ο νόμος, είναι η αιδώς ολόκληρης της κοινωνίας²² του μέσου κοινωνικού ανθρώπου²³. Κατά δε τη νομολογία, αιδώς είναι το συναίσθημα αποστροφής (εντροπής) προς το αισχρό, η ντροπαλότητα, η συστολή προς τις γενετήσιες σχέσεις, η διέγερση των κατωτέρων

13. Εισ. Αρ. Πάγου, έγγραφο υπ'αρ.πρωτ. 611/8/3/96.

14. Βλ. για παράδειγμα Πλημ. Αθ. (Βουλ.) 1234/96 (1996) ΜΣΤ Ποιν. Χρ. 578.

15. Πλημ. Αθ. (Βουλ.) 1877/96, (1996) ΜΣΤ Ποιν. Χρ. 580 Βλέπε όμως την αντίθετη πρόταση του Αντιεισαγγελέα Ι. Αγγελή, ο οποίος τονίζει ότι μπορεί να υπάρξει πρόθεση τέλεσης του αδικήματος ακόμη και κατά τη διευκόλυνση της ασέλγειας άλλων, που παρέχεται μία μόνο φορά, αλλά με κέρδος.

16. Βλ. *supra*.

17. Βλ. ΑΠ 1509/1994, (1994) ΜΔ' Ποιν. Χρ. 1255.

18. Βλ. Φ. Μακρή, *Ειδικοί Νόμοι*, σελ. 761.

19. Α.Π. 1106/77, ΚΗ', Ποιν. Χρ. 231, Α.Π. 149/66, ΙΣΤ' Ποιν. Χρ. 337. Βλ. επίσης Α.Π. 219/75, ΚΕ' Ποιν. Χρ. 578.

20. Βλ. *Infra*.

21. ΑΠ. 1289/92, Υπερ. 92/146.

22. ΑΠ. 1216/87. ΔΗ' Ποιν. Χρ., 40.

23. ΑΠ. 1019/86, ΛΣΤ' Ποιν. Χρ. 911.

ενστίκτων και η ώθηση στην ακολουσία, ο εκχυδαϊσμός²⁴.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι ποινές που προβλέπονται από το νόμο για τα άσεμνα δημοσιεύματα είναι αστείες. Επιπλέον, οι ποινές φυλάκισης μετατρέπονται σε χρηματικές και οι εφέσεις έχουν, γενικώς

ανασταλκτικά αποτελέσματα.

Το πρόβλημα, ότι στις μέρες μας, δεν έγκειται στο χαρακτηρισμό ως ασέμνου, εφ' όσον τα περισσότερα πορνογραφήματα ξεπερνούν κατά πολύ αυτά τα κριτήρια, αλλά αφορά την ελλιπή - ανύπαρκτη θα έλεγα εφαρμογή αυτής της πιο «ήπιας» νομοθεσίας. Πού είναι η αστυνομία;

Πού είναι οι καταγγελίες; Σε πρόσφατη έρευνα που διεξήγαγε ομάδα φοιτητών βρέθηκαν: α) Σε περίπτερο της Πλατείας Ομονοίας 9 περιοδικά ελαφρά πορνό, 33 πορνό και 22 σκληρά πορνό. β) Σε περίπτερο της Πλατείας Συντάγματος 9, 5 και 3 και γ) σε περίπτερο των Πετραλώνων 5, 7 και 9, αντίστοιχα²⁵.

II. Η Καναδική πρακτική και το πόρισμα της Επιτροπής FRASER

Μετά την περιλιπτική παρουσίαση του Ελληνικού Δικαίου για τα άσεμνα, θα ήθελα να αναφερθώ στην περίπτωση του Καναδά.

Τα καναδικά δικαστήρια αντιμετωπίζουν, βασικά, τα ίδια προβλήματα ως προς το χαρακτηρισμό ενός δημοσιεύματος ή θεάματος ως «ασέμνου». Το 1992 το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά²⁶, απαντώντας στην ερώτηση πότε ένα έργο τέχνης γίνεται άσεμνο, αποφάνθηκε ότι το αποφασιστικό κριτήριο είναι η βλάβη που μπορεί να προκληθεί στο κοινό από την παρουσίαση του έργου^{26α}.

Το σημαντικότερο όμως κείμενο του Καναδά είναι το πόρισμα της Επιτροπής Fraser, όρισε, για να μελετήσει το θέμα της πορνογραφίας και της πορνείας²⁷. Στόχος της Κυβέρνησης ήταν να προλάβει τη μαζική είσοδο πορνογραφικού υλικού στον Καναδά. Την εποχή εκείνη (1985) τα κέρδη που προσέρχονταν από τη βιομηχανία πορνό στη Β. Αμερική ανήρχοντο στο ποσό μεταξύ 12 και 50 δισεκατομμυρίων δολλαρίων ετησίως.

Το πόρισμα της Επιτροπής Fraser θεωρήθηκε σημαντική νίκη του φεμινιστικού κινήματος. Προτείνει την εξίσωση των φύλων στο θέμα του sex και του ερωτισμού. Η γυναίκα

είναι εκείνη που προστατεύεται κυρίως. Κάθε αναπαράσταση που δίνει μια εξευτελιστική εικόνα θα πρέπει να απαγορευθεί.

Η Επιτροπή στηρίζεται στην αρχή της ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα (νομική, κοινωνική, οικονομική). Η πορνογραφία θα θεωρηθεί ως προσβολή των βασικών δικαιωμάτων του ατόμου. Τα αδικήματα που προτείνονται δε θα έχουν ως βάση την έννοια της σεξουαλικής ανηθικότητας, αλλά τις αρχές της ισότητας, της αξιοπρέπειας και της σωματικής ακεραιότητας.

Το πόρισμα της Επιτροπής Fraser κάνει τη διάκριση μεταξύ πορνογραφίας και ερωτισμού²⁸. Ο ερωτισμός αποτυπώνει μια ανθρώπινη σεξουαλική σχέση θετική και στοργική μεταξύ συναινούσων ενηλίκων που συμμετέχουν σε ένα πλαίσιο ισότητας. Η μορφή αυτή πρέπει να είναι ανεκτή από την κοινωνία.

Η ασάφεια των ποινικών νόμων και της νομολογίας σχετικά με τα άσεμνα, ώθησε την Επιτροπή να απαριθμήσει τις διάφορες περιπτώσεις. Ο έλεγχος θα πρέπει να γίνεται σε τρία επίπεδα. Οι πιο αυστηρές κυρώσεις θα αφορούν τις παραγωγές που θα περιλαμβάνουν την οπτική αναπαράσταση ενός ατόμου κάτω των 18 ετών, που συμμετέχει σε μία εμφανή σεξουαλική συμπεριφορά (πρώτη κατηγορία). Η δεύτερη κατηγορία αφορά τις αναπαραστάσεις βίαιων σεξουαλικών σχέσεων, κτηνοβασίας, αιμομειξίας ή νεκροφιλίας. Προβλέπονται κυρώσεις λιγότερο αυστηρές από εκείνες της πρώτης κατηγορίας.

Η τρίτη κατηγορία αφορά τα υπάρχοντα πορνογραφικά κείμενα ή θεάματα, όταν πωλούνται ή εκτίθενται χωρίς επαρκή προειδοποίηση ή σε νέους.

Η Επιτροπή προτείνει, αντίθετα, τη νομιμοποίηση των ερωτικών θεαμάτων υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Τα κριτήρια που προτείνει η Επιτροπή Fraser μου φαίνονται ρεαλιστικά, και νομίζω ότι μπορούν να προστατεύσουν επαρκώς τα παιδιά. Έκτοτε, βέβαια, προστέθηκαν και νέα μέσα μετάδοσης της πορνογραφίας, όπως, για παράδειγμα, το Internet.

Η κατάσταση σήμερα

Προσωπικά, θεωρώ ξεπερασμένο και ανώφελο να ασχολούμεθα ακαδημαϊκώς με το αν κάποιο θέμα ή περιοδικό ή επικοινωνία είναι άσεμνα. Η επαγγελματική πορνογραφία έχει, από πολύ καιρό, περάσει αυτό το κατώφλι, έχει εκπορθήσει το «τείχος» του κοινωνικού ιστού και παίζει πλέον, ατομικά, με την αντοχή και τους ηθικούς φραγμούς του καθένα μας χωριστά.

Ας δούμε όμως από κοντά τα άτομα που εμπλέκονται στο κύκλωμα της πορνογραφίας.

α) Πελάτης-χρήστης. Οι άνθρωποι σήμερα δουλεύουν λιγότερο, διαθέτουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο. Μπορούν έτσι να ικανοποιήσουν διάφορες ανωμαλίες και σεξουαλικά βίτσια. Ενθαρρύνονται επίσης και από την ανωνυμία που προσφέρει η τηλεφωνική και ηλεκτρονική επικοινωνία.

24. ΑΠ. 1178/72, ΚΒ'. Πον. Χρ. 798. ΑΠ. 1415/85, ΝοΒ 37 σ. 113. Πλημ. Αθ. 248, ΚΗ'. Πον. Χρ. 828. Βλέπε Φ. Μακρή, *supra*, υποσ. 18.

25. Α. Τσιγγούλης, *supra*, υποσ. 2.

26. R. v. Butler, [1992] 1 R.C.S. 452.

26a. Tremblay v. R., C. S. Can. 2/9/93.

27. Rapport Fraser, Ottawa 1985 σελ. 1-901. Βλ. A. Manganas (1986) 27C. de D. 477.

28. Ibid, σελ. 285.

β) Θύμα-σεξουαλικό αντικείμενο. Όταν είναι ενήλικο και συναινεί, τότε είναι η έλξη του χρήματος και η φήμη που το ωθεί προς το επάγγελμα αυτό. Τα παιδιά όμως καταλήγουν συχνά μετά από χρήση απάτης, βίας σωματικής ή ψυχολογικής αλλά και, σε μερικές περιπτώσεις, από την έλξη του χρήματος. Σε κάθε περίπτωση, ο ανήλικος δε διαθέτει την ωριμότητα να αποφασίσει ελεύθερα. Γι' αυτό και πρέπει να εφαρμοστεί στα σχολεία και στα ΜΜΕ ένα πρόγραμμα πληροφόρησης των παιδιών για τους κινδύνους που διατρέχουν να πέσουν θύματα εκμετάλλευσης απατεώνων και τους ζητούν να ποζάρουν για πορνογραφικές φωτογραφίες²⁹.

γ) Εκμεταλλευτής-διακινητής. Και ασφαλώς δεν μιλάμε για τους μικροεμπόρους και τους μικροεπιχειρηματίες διακινητές πορνογραφίας, αλλά για τα οργανωμένα δίκτυα. Εδώ υπάρχει αλληλεπίδραση πολλών παραγόντων για την επιτυχία της επιχείρησης:

- Ανωνυμία στη δράση
- Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος
- Ηλεκτρονική εγκληματικότητα (Computer crime)
- Διεθνείς προσβάσεις

Η πάταξη της δράσης αυτών των ατόμων είναι εξαιρετικά δύσκολη. Ασφαλώς, απαραίτητη είναι η δημιουργία «σύγχρονων» νομοθεσιών με στόχο κυρίως την προστασία των νέων θυμάτων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η νομοθεσία για τα σεξουαλικά αδικήματα δεν είναι προσαρμο-

σμένη, για να χτυπήσει αυτές τις νέες μορφές παραβατικότητας. Ακόμη και ο πρόσφατος νόμος 2331/95, που αφορά το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, είναι ανεπαρκής.

Παράλληλα, απαιτείται σημαντική αυστηροποίηση των ποινών και συγκράτηση στην εφαρμογή της ρήτρας της επιείκειας (για τα επικίνδυνα αυτά άτομα).

Αλλαγές επίσης απαιτούνται στην ποινική δικονομία, ώστε να μην προστατεύονται οι ασυνείδητοι αυτοί εγκληματίες πίσω από τις διατάξεις που αφορούν τα βασικά δικαιώματα του κατηγορουμένου. Κάλυψη και προστασία των μαρτύρων που θα καταθέσουν. Αλλαγή ονόματος, κατοικίας, δυνατότητα μαγνητοσκοπημένης κατάθεσης ή πίσω από προστατευτικό παραβάν. Διευκόλυνση συλλογής αποδεικτικών στοιχείων με τη διεύρυνση των περιπτώσεων κατασχέσεων και ερευνών, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για ανηλίκους. Δημοσιοποίηση των ονομάτων και φωτογραφιών των δραστών.

Εδώ πρόκειται για νέες μορφές εγκληματικότητας, την οποία οι διάφορες «αστυνομίες» δεν είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν. Χρειάζεται διεθνής συνεργασία και χρήση προηγμένων τεχνολογικών μεθόδων.

Τέλος, πιστεύω ότι πρέπει να επιβληθεί προληπτικός έλεγχος για το υλικό που προσφέρεται στους νέους. Είναι ένας περιορισμός δικαιωμάτων ο οποίος είναι όχι μόνον αποδεκτός σε μια ελεύθερη και δημοκρατική κοινωνία, αλλά και επιβεβλημένος ως ελάχιστο μέτρο άμυνας κατά της μεγάλης απειλής που αποτελεί η πορνογραφία για τα παιδιά μας.

Ας αποφασίσουμε επιτέλους να ασχοληθούμε πραγματικά μαζί τους, απομακρύνοντάς τα από την τηλεόραση.

Σε τελευταία ανάλυση, μήπως

φταίμε εμείς οι ίδιοι, «το κοινό», για την ανεξέλεγκτη εξάπλωση αυτής της μάστιγας; Γιατί, αν ο νομοθέτης και τα δικαστήρια αντιμετωπίζουν με διστακτικότητα το θέμα των «ασέμνων», είναι κυρίως επειδή το κοινό δεν έχει δείξει μια πραγματική βούληση ελέγχου της πορνογραφίας. Τα παιδιά μας δεν τ' αφήνουμε να παίξουν με τη φωτιά. Αλλά δεν ενοχλούμαστε υπέρμετρα, όταν βλέπουν πορνογραφικά θεάματα. Και όμως, μη έχοντας ακόμη την απαραίτητη ωριμότητα, κινδυνεύουν να μην την αποκτήσουν ποτέ.

Θα ήθελα να τελειώσω με δύο αποσπάσματα. Το πρώτο είναι παρμένο από ένα σημαντικό σύγγραμμα της Επιτροπής Μεταρρύθμισης του Δικαίου του Καναδά³⁰. «Η βιομηχανία της πορνογραφίας θεωρεί τη σεξουαλικότητα ως μια πραγματικότητα απογυμνωμένη από ατομικότητα, προσωπικότητα και διακριτικότητα. Έχει μια ενιαία και αποκλειστικά «φυσική» σύλληψη για τη σεξουαλικότητα. Έτσι όμως υπάρχει ο κίνδυνος να την απογυμνώσουμε από ό,τι το μαγικό διαθέτει και να την καταστήσουμε, στην καλύτερη περίπτωση, ένα φαινόμενο ζωώδες, και στη χειρότερη ένα μηχανικό φαινόμενο. Θα καταλήξουμε έτσι σε μια πιο υποβαθμισμένη ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Το δεύτερο απόσπασμα είναι του φιλόσοφου Krishna Marti: «Δεν είναι κριτήριο υγείας η προσαρμογή σε μια βαθύτατα νοσηρή κοινωνία»

Ας βρούμε το θάρρος να το δούμε και έτσι.

30. *Supra* υποσ. 9.

* Ο Αντώνης Δ. Μαγγανάς είναι καθηγητής στον Τομέα Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

29. Πόρισμα της Επιτροπής Badgley. Βλ. Α. Δ. Μαγγανάς: «Τα σεξουαλικά εγκλήματα των παιδιών στον Καναδά». Τόμος Τιμητικός για τον Ηλία Δασκαλάκη. Αθήνα, Επτάλοφος, 1991, σ. 456.